

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Гамалюк Богдан Михайлович

*кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри права та публічного управління,
ЗВО «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ, Україна*

Мельничук Василь Іванович

*доктор філософії,
доцент кафедри права та публічного управління,
ЗВО «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ, Україна*

Пташник Олександра Іванівна

*кандидат соціологічних наук,
в.о. завідувача кафедри права та публічного управління,
ЗВО «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ, Україна*

Забезпечення прав людини є фундаментальним принципом демократичної держави та ключовим критерієм ефективності системи публічного управління. В умовах стрімких суспільно-політичних трансформацій, зростання ролі електронного врядування, децентралізації та глобальних викликів, питання захисту прав людини набуває особливої актуальності. Публічні органи, здійснюючи владні повноваження, безпосередньо впливають на реалізацію і захист основних прав і свобод громадян, що вимагає удосконалення механізмів правового регулювання, підвищення стандартів прозорості, підзвітності та відповідальності.

Зважаючи на підвищені вимоги до відкритості управлінських процесів та на зростання запиту суспільства на якісний правовий захист, виникає необхідність глибокого дослідження особливостей гарантування прав людини у сфері публічного управління. Особливого значення набуває проблема запобігання порушенням прав у процесі прийняття адміністративних рішень, ефективності інститутів адміністративного оскарження та судового захисту, а також запровадження превентивних механізмів для забезпечення балансу між публічними інтересами і правами особи.

Проблематика захисту прав людини в сфері публічного управління набуває особливої значущості в умовах сучасних трансформаційних процесів державотворення та формування правової держави. В контексті європейської інтеграції України та реформування публічної адміністрації, питання ефективного гарантування прав громадян у взаємодії з органами влади виступає ключовим індикатором демократичності та зрілості суспільства.

Сучасний етап розвитку публічного управління характеризується низкою суттєвих викликів:

1) протиріччя між адміністративною ефективністю та правами громадян – посилення функцій державного управління нерідко супроводжується ризиками бюрократизації та обмеження прав учасників адміністративних відносин;

2) дефіцит механізмів публічного контролю – недостатня розробленість інститутів громадського впливу на прийняття управлінських рішень;

3) недосконалість адміністративно-правових гарантій – відсутність ефективних процедур оскарження дій чи бездіяльності органів публічної влади.

На думку Я. В. Лазура, «рівень захищеності прав людини є ключовим індикатором якості державного устрою, відображаючи ступінь його демократичності, прихильності до правових принципів, моральних засад та загальнолюдських цінностей. Визнання, дотримання та захист фундаментальних прав і свобод є однією з основних характеристик правової, соціальної та демократичної держави. У зв'язку з цим, держави створюють і підтримують різноманітні засоби та механізми для забезпечення прав і свобод людини, відновлення порушених прав та компенсації завданої шкоди. Ці механізми варіюються залежно від рівня розвитку демократії, традицій, прогресивності та економічного стану держави, а також інших факторів» [1].

Вакуленко О. Ф. вважає, що «для реалізації соціального механізму важливим є дотримання принципів, адже вони допомагають об'єднати норми права, зокрема захисту людини. Механізми захисту прав людини в системі публічного управління є важливим елементом забезпечення справедливості та демократичного розвитку суспільства. Вони включають сукупність правових, організаційних та інституційних засобів, які спрямовані на забезпечення дотримання, реалізації та відновлення прав людини. Теоретично ці механізми ґрунтуються на концепції верховенства права, що гарантує кожній людині захист її прав на рівні державних і міжнародних інституцій» [2].

Сучасна система публічного управління в Україні стикається з низкою системних проблем у сфері захисту прав людини, що обумовлено як об'єктивними факторами трансформації державного

апарату, так і суб'єктивними чинниками адміністративної культури. На нашу думку, до проблемних аспектів відносяться: 1) *інституційні дефіцити механізмів захисту*: фрагментарність системи адміністративних скарг; відсутність єдиного координаційного органу з моніторингу прав людини; неефективність превентивних механізмів захисту; 2) *процесуальні бар'єри*: надмірна формалізація процедур оскарження; тривалі строки розгляду скарг; складнощі у доступі до інформації про хід розгляду; 3) *культурно-управлінські проблеми*: патерналістські підходи у взаємодії «держава-громадянин»; недостатня професійна етика держслужбовців; слабка поінформованість громадян про свої права; 4) *технологічні виклики*: відставання цифровізації від потреб публічного управління; неефективність електронних сервісів; проблеми кібербезпеки персональних даних; 5) *міжнародно-правові аспекти*: невідповідність окремих процедур стандартам ЄС; складність імплементації європейських механізмів захисту; недостатнє використання практики ЄСПЛ.

Вирішення цих проблем потребує комплексного підходу, що передбачає:

- гармонізацію законодавства з європейськими стандартами;
- вдосконалення адміністративних процедур;
- розвиток цифрових інструментів захисту прав;
- формування нової етики публічного служіння.

«Реалізація інституційного механізму захисту прав людини в системі публічного управління є складним процесом, що вимагає всебічного забезпечення через систему політичних, економічних, юридичних та світоглядно-ціннісних гарантій. Ці гарантії створюють необхідні умови для ефективного функціонування органів публічної влади, забезпечують їхню підзвітність, прозорість та стабільність у виконанні завдань із захисту прав громадян» [3].

Таким чином, дієвий захист прав людини у царині публічного управління є ключовим елементом формування правової, демократичної та соціальної країни. Гарантування прав та свобод громадян потребує від органів публічної влади не тільки формального дотримання норм закону, а й практичного втілення принципів законності, пропорційності, прозорості та підзвітності.

Специфіка захисту прав людини в публічному управлінні проявляється через потребу в збалансуванні між забезпеченням суспільного інтересу та індивідуальними правами особи. У цьому контексті особливе значення має розвиток адміністративно-процесуальних гарантій, удосконалення механізмів адміністративного й судового оскарження дій органів влади, а також запровадження превентивних заходів для недопущення порушень прав.

Публічне управління повинно бути спрямоване на активне залучення громадян до процесів прийняття рішень, що сприятиме підвищенню довіри до влади та зміцненню демократичних інституцій. Одночасно варто приділяти особливу увагу модернізації інформаційних технологій для забезпечення відкритого доступу до публічної інформації та цифрових послуг.

Підсумовуючи, вдосконалення системи захисту прав людини в публічному управлінні є стратегічним вектором підвищення ефективності державного управління та важливим попереднім кроком для побудови правової держави, орієнтованої на людину.

Література:

1. Лазур Я. В. Захист прав людини у публічному управлінні: євроінтеграційний контекст: монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 164 с.

2. Вакуленко О.Ф. Механізм забезпечення соціальної функції держави у публічній сфері. Юридична наука. 2020. № 5. С. 68-79. DOI: 10.32844/2222-5374-2020-107-5-1.08. (дата звернення 28.04.2025).

3. Пушкаренко С.О. Гарантії реалізації інституційного механізму захисту прав людини в системі публічного управління. Актуальні проблеми у сфері публічного управління. 2024. № 41. С. 214-219.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-501-6-68>

РЕГУЛЮВАННЯ ОПОДАТКУВАННЯ АЗАРТНИХ ІГОР І ПРАВА ЛЮДИНИ: БАЛАНС ІНТЕРЕСІВ У ПРАВОВОМУ ПОЛІ

Євсєєв Данило Ігорович

здобувач,

*Науково-дослідний інститут публічного права
м. Київ, Україна*

Масштаби ринку грального бізнесу показує статистика сплати податків організаторами азартних ігор. За 2021 рік організатори азартних ігор сплатили 204,8 млн грн податків, за 2022 рік – 730,9 млн грн, тоді як після активізації роботи тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України за січень-жовтень 2023 року податкові надходження від грального бізнесу склали 7,35 млрд грн. Це в 10 разів більше від повного 2022 року та в 37 разів більше від 2021 року. За весь 2023 рік гральний бізнес сплатив до бюджету 10,4 млрд грн податків [1, с. 289]. За 2024 – рекордні 17 млрд грн [2]. Це свідчить про зростання легального ринку